

dentis aminationem & appetitionem, peccatum ex ob-
jecto levius, potest ratione circumstantiarum intra eam-
dem speciem ita crescere, ut adaequet vel superet gravi-
tatem peccati ex specie & obiecto gravioris.

Probatur: nam in communi hominum aminatione, &
secundum iudicium viri prudentis, occidere mille viros,
aut praedari bona totius reipublicae, censetur peccatum
simpliciter gravius, & majori poena puniendum, quam
aliquod perjurium, aut blasphemiam, licet ista ex obiecto
& specie sint graviora.

48 Confirmatur & illustratur hoc exemplo: Licet aurum
ex sua specie, & physice loquendo, sit majoris valoris
& perfectionis quam argentum; in individuo tamen po-
test ita multiplicari quantitas argenti, ut moraliter lo-
quendo, & secundum aestimationem hominum, majoris
sit valoris, quam parva quantitas, verbi gratia uncia auri.
Ita ergo similiter, quamvis perjurium sit gravius ex
sua specie, quod homicidium, & semper sit tale, meta-
physice loquendo, moraliter tamen, & attentis circum-
stantiis, aliquod homicidium poterit esse absolute gra-
vius, & majori poena dignum, quam unum perjurium;
puta si persona occisa sit maxime dignitatis, vel utilita-
tis in republica, aut plures occidantur, & aliunde per-
jurium ex inconsideratione, metu, & aliis circumstan-
tiis alleviatur, quamvis rationem peccati mortalis non
amittat.

DISPUTATIO V.

De subiecto peccatorum.

Ad quaestionem 74. Divi Thomae.

Considerata essentia, & distinctione peccatorum, eo-
rumque inaequalitate & gravitate, consequens est,
ut eorum subiectum investigemus, & in quibus poten-
tiis formaliter & intrinsece resident, breviter declara-
mus. Unde fit

ARTICULUS I.

Utrum non solum in voluntate, sed etiam in aliis potentiis,
a voluntate motis, sit formaliter & intrinsece
peccatum?

§. I.

Præmissis quod apud omnes est certum, &
difficilis resolvitur.

1 Certum est, peccatum, utpote actum liberum & vo-
luntarium, in voluntate ut in propria sede & prin-
cipali subiecto & principio residere, iuxta illud Augu-
stini lib. 1. retract. cap. 9. voluntas est quae peccatur, & ve-
re vitatur. Unde solum est quælibet, an etiam in aliis
potentiis, intellectus scilicet, appetitus, & membris ac sen-
sibus externis, ut voluntatis motum subiectis, peccata,
quantum ad malitiam formalem, subiectentur, vel actus
illarum potentiarum, solum extrinsece ab actu volun-
tatis, a quo imperantur, mali & peccaminosi denominentur?
Pro resolutione

2 Dico, plura peccata, etiam quantum ad malitiam for-
maliam, subiectari intrinsece in intellectu, & in appetitu
sensitivo, non vero in membris corporis, aut sensibus ex-
ternis. Ita D. Thomas in hac quaestione, ubi multæ res
reperit, potentias appetitivas, non autem membra ex-
terna, esse subiectum peccati. Nec potest glossari de pec-
cato, quantum ad materiale, cum in membris externis
peccatum quantum ad materiale residere possit.

3 Prima pars, quam negant Alvarez & Curiel, afferen-
tes malitiam formalem in solis actibus voluntatis intrinsece
reperiri, breviter madetur ratione quam insinuat D. Thomae
hic art. 2. In illa potentia est actus malus, formaliter
qua talis, in qua est habitus malus a quo elicitur, &
habitus bonus, cui contrariatur: At non solum in volun-
tate sunt habitus vitiosi, a quibus actus mali eliciuntur,
& virtutes ipsius oppositæ, sed etiam in intellectu, &
in appetitu sensitivo: Ergo actus malus & peccaminosus,
formaliter qua talis, non solum in voluntate, sed etiam
in intellectu, & in appetitu sensitivo subiectatur. Major
patet, quia actus non elicitur, nec recipitur in potentia,
nisi mediante habitu; unde in eodem subiecto debet re-
cipi actus, in quo residet habitus, & ut loquitur San-
ctus Doctor loco citato, Eiusdem est actus & habitus.
Minor etiam est certa quoad utramque partem, nam vitia
imprudens, invidiositas, & similia, sunt in intelle-
ctu, in quo resident prudentia & fides: similiter habitus
imtemperantia, pusillanimitatis, & alii similes, sunt in
appetitu sensitivo, in quo subiectantur temperantia,
fortitudo, & alie virtutes moderatrices passionum, ut

disputat. 2. artic. 2. ostendimus in Tractatu de virtuti-
bus, & fatentur Curiel, & Alvarez, contra quos dis-
putamus.

Probatur secundo eadem pars: Proprium subiectum ma-
litia moralis est potentia libera: Sed appetitus sensiti-
vus hominis, ex conjunctione quam habet cum volunta-
te, libertatem aliquam intrinsecam ab ea participat, ut
ostendimus articulo sequenti: Ergo potest esse subiectum
malitiae moralis.

Ex hoc probata manet secunda pars, quæ asserit in 5
membris, & in sensibus externis, malitiam formalem for-
maliter non residere. Nam in eo subiecto non potest in-
trinsece & formaliter residere malitia peccati, quod non
est aliquo modo intrinsece liberum; Sed membra corporis
non sunt intrinsece libera, sicut nec sensus externi: Er-
go malitia moralis in ipsis residere non potest.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

Obijcies primo contra primam partem conclusionis: 6
D. Thomas hic art. 1. docet esse de ratione pec-
cati, formaliter quæ peccatum est, seu quoad malitiam
moralem, quam de formalis importat, quod in volun-
tate subiectetur: Sed una numero malitia non potest sub-
iectari intrinsece in duabus potentiis; sicut nec item
numero accidens esse in subiectis realiter distinctis: Er-
go peccatum, quantum ad malitiam formalem, non sub-
iectatur in intellectu, vel in appetitu sensitivo, sed so-
lum in voluntate.

Respondet ex Conrado hic art. 1. omnia peccata sub-
iectari in voluntate, non quidem adequate & secundum
totam malitiam, sed inadquate & secundum partem ma-
litia: unde in peccato heresis, vel luxuria, verbi gra-
tia, pars malitiae est in voluntate, & pars in intellectu,
vel in appetitu sensitivo, in quibus vitia heresis vel lu-
xuria resident. Nec inconveniens est quod ex pluribus
malitiis partialibus, & realiter distinctis, moraliter unum
numero peccatum resultet, sicut iuxta doctrinam D. Thomae
supra quaest. 17. artic. 4. ex imperio & actu imperato-
ri, moraliter fit unus numero actus, licet in esse phy-
sico differant realiter. Non repugnat etiam quod una nu-
mero malitia in pluribus subiectis, partialibus subiectatur:
sicut unus numero ternarius est in tribus hominibus, &
una numero figura domus in lapidibus, lignis, &c. nam
quando dicitur, quod unitas numerica accidens sumitur
a subiecto, hoc intelligendum est de totali, non de parti-
ali subiecto.

Adde quod, quia pars illa malitia, quæ in volun-
tate residet, primario & principaliter se habet in peccato,
& est radix & origo aliarum, quæ in appetitu sensitivo,
vel in intellectu reperiantur, potest dici omne peccatum
esse in sola voluntate principaliter & primario, seu ra-
dicaliter & originative, & in intellectu & appetitu
minus principaliter, & quasi secundario, ut explicat Caje-
tanus hic art. 2. & declarat Sanctus Doctor quaest. 2. de
malo art. 2. ad 1. his verbis: Peccatum dicitur esse volun-
tatis, non quod tota essentia peccati sit in actu voluntatis,
sed quia totum peccatum consistit in voluntate sicut in radice.

Potest etiam dici cum Montefino, omne peccatum esse
in voluntate formaliter, & in aliis potentiis solum ma-
terialiter; non quod in istis non sit aliqua formalis ma-
litia intrinseca, sed quia malitia quæ est in aliis poten-
tiis, comparata ad illam quæ residet in voluntate, habet
se sicut materiale ad formale: nam actus voluntatis se
habet ut imperans, actus vero aliarum potentiarum ut
imperati: unde quia imperatum ad imperium comparatur
sicut materia ad formam, ut docet D. Thomas supra q. 17.
art. 4. malitia actus voluntatis potest dici formalis, & ma-
litia aliorum actuum materialis, & consequenter pec-
catum pro utraque malitiam constitutum, potest dici sub-
iectari formaliter in sola voluntate, in reliquis autem po-
tentiis solum materialiter.

Obijcies secundo: D. Thomas supra quaest. 20. artic. 3. 10
docet actus exteriores non habere distinctam bonitatem,
vel malitiam formalem ab ea quæ est in actu voluntatis:
Sed nomine actus exterioris apud D. Thomam intelligitur
quicumque actus a voluntate imperatus, sive sit intel-
lectus, sive appetitus: Ergo actus intellectus vel appeti-
tus sensitivi, non habent bonitatem, vel malitiam forma-
lem distinctam ab ea quæ est in actu voluntatis.

Confirmatur: Quæ sola attributio & analogia unitas 11
ad alterum dicitur talia, non denominatur a forma si-
bi inherente, sed a forma quæ non est in principali analogo-
to, ut patet in medicina & urina, que non dicitur san-
guis a sanitate quam in se formaliter habent, sed a san-
tate animalis, quam causant vel significant: Atque ex
D. Thomae loco citato in resp. ad 3. actus exterior denomi-
natur bonus aut malus per analogiam & attributionem
ad interiorem, sicut medicina & urina denominantur sana
& sanitate animalis: Ergo actus exterior solum extrinsece

denominatur malus a malitia quæ in actu voluntatis for-
maliter residet.

13 Respondet hoc argumentum, quod est præcipuum Curi-
elii & Alvarez fundamentum, primam partem nostræ
asseritionis non attingere, sed solum probare secundam,
in qua dicitur actus seu motus membrorum exteriorum,
non habere in seipsis malitiam formalem: nam S. Doctor
loco citato nomine actus exterioris, non intelligit quem-
cumque actum a voluntate imperatum (ut Curiel & Al-
varez existimant) sed solum actus membrorum exterioro-
rum. Et hoc colligitur tum ex exemplis quæ idem ad-
ducit; nunquam enim in tota illa quaestione 20. apponit
exemplum actus exterioris in actibus intellectus vel appeti-
tus, nec horum mentionem facit, cum tamen fere in
singulis articulis asserat in exemplum actus membrorum
exteriorum, ut occisionem, deambulationem, & similes
motus omnino externos: Tum etiam ex argumento primo
illius art. 3. ubi ait, quod actus exterioris principium
est potentia exsequens motum; idque non negat, sed admit-
tit in ejuſdem argumenti solutione, potentia autem ex-
sequens motum est in membris corporis exterioribus.

13 Ex quo patet solutio confirmationis: nam quando San-
ctus Doctor asserit actum exteriorem denominari bonum
aut malum, per analogiam & attributionem ad interior-
em, sicut medicina & urina denominantur extrinsece sana
& sanitate quæ est in animali, nomine actus exterioris,
intelligitur actus membrorum exteriorum, non vero actus
intellectus, & appetitus sensitivi: ratio enim boni aut
mali moralis, respectu actuum voluntatis, intellectus, &
appetitus sensitivi, dicitur analogice, non solum analogia
attributionis, sicut unum analogice dicitur de ani-
mali, medicina, & urina, sed etiam analogia proportio-
nalitatis, sicut ens analogice de Deo & creaturis, vel de
substantia & accidente predicatur.

14 Obijcies tertio: Veritas sicut falsitas formalis in solo
intellectu formaliter residet: Ergo pariter tum bonitas,
tum malitia moralis, in sola voluntate subiectatur. An-
tecedens supponit certum ex metaphysica. Consequen-
tia vero probatur ex paritate rationis.

Respondet veritatem & falsitatem formalem primo &
per se solum esse in intellectu; secundario tamen & per
participationem etiam esse in cogitativa formaliter; quia
hæc potentia conficit propositiones ex terminis singulari-
bus, & ex his discursus: in vocibus autem & rebus so-
lum esse veritatem extrinsecam denominatione. Idem est
de bonitate & malitia: primo enim & per se utraque est
in actu voluntatis; secundario & per participationem,
in actu appetitus sensitivi: in actibus vero membrorum
exteriorum, solum extrinsece denominatione.

15 Obijcies quarto: Actus eodem modo dicuntur mali
quo liberi: Sed actus intellectus solum extrinsece de-
nominatio ab actu voluntatis dicuntur liberi: Ergo
& mali.

Respondet primo negando Majorem: aliquid enim po-
test esse directe peccatum, quod indirecte tantum volun-
tarius & liberum est, ut patet ex dictis in tertia dispu-
tatione. Multi etiam docent peccatum originale, quod
formaliter & intrinsece denominatione est in nobis, so-
lum esse nobis voluntarium denominatione extrinseca ab
actu voluntatis Adami. Sic ergo in peccatis infidelitatis
& imprudentiæ, quæ sunt in intellectu tanquam in ob-
iecto, potest esse intrinsece malitia moralis, quamvis
solum extrinsece sint actus liberi. Nec est eadem ratio
de actibus membrorum exteriorum: quia hæc non sunt
principia actus humani, sed tantum instrumenta, ut hic
art. 2. ad 3. docet D. Thomas; neque sunt potentie ra-
tionales per essentiam, vel per participationem, nec ali-
quo modo libera: intellectus vero est principium actus
humani, & potentia rationalis per essentiam, ac libera,
si non formaliter, saltem radicaliter.

Secundo responderi potest, data & non concessa Ma-
jori, negando Minorem: nam in actu imperii ab intel-
lectu elicit, reperitur aliqua libertas intrinseca, a præ-
cedenti motione voluntatis participata, ut in Tractatu de
actibus humanis disp. 11. art. 3. ostensum est.

16 Obijcies ultimo: Si actus appetitus sensitivi, procedens
ex motione voluntatis, habet malitiam intrinsecam, talis
malitia sepe est mortalis, & non tantum venialis:
Sed in appetitu sensitivo non potest esse malitia mortalis:
Ergo, &c. Major patet, nam talis malitia moraliter lo-
quendo est ejuſdem speciei cum malitia voluntatis, a qua
descendit continuè cum illa idem peccatum ut supra
diximus: constat autem malitiam voluntatis sepe esse mor-
talem, ut cum voluntas movet appetitum ad actum lu-
xurie, & similes: Minor vero videtur esse D. Thomae hic
art. 4. ubi docet in sensualitate non posse esse peccatum
mortale, & reddet rationem, quia mortale peccatum im-
portat deordinationem circa ultimum finem, & aversionem
ab illo; sicut autem refertur & ordinare ad finem ultimum,
non est sensualitatis, sed voluntatis & rationis, ita nec
deordinari se averti ab illo.

17 Respondet concessis Majori, negando Minorem. Ad

probationem dicendum est, D. Thomam loqui de sensua-
litate secundum id duntaxat quod habet ex se prout in-
venitur in homine; & hoc modo negat in ea reperiri pec-
catum mortale; non autem negat quod dum actualiter
a voluntate movetur, recipiat in se mortalem malitiam
derivatam ex malitia voluntatis, mediante illa motione,
ut aperte colligitur ex solutione ad 1. ejuſdem articuli,
ubi sic ait: Actus sensualitatis potest concurrere ad pec-
catum mortale: sed tamen actus peccati mortalis non habet
quod sit peccatum mortale ex eo quod est sensualitatis, sed ex
eo quod est rationis, cuius est ordinari in finem, & ideo pec-
catum mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi.
Utrum vero appetitus sensitivus, prout est in homine,
independentem ab actuali influxu & motione voluntatis,
habeat sufficientem vim & libertatem ad peccandum veni-
aliter, dicemus articulo sequenti.

ARTICULUS II.

Utrum peccatum veniale possit esse a solo appetitu sensitivo,
sclusa omni motione voluntatis?

Negant Medina, Alvarez, & alii ex nostris Thomi-
stis, affirmant vero Cajetanus hic art. 4. Martinez
dubio 1. & Salmantineses disp. 10. dubio 2. & alii.

§. I.

Sententia affirmativa ut probabilior eligitur.

Dico igitur appetitum sensitivum, prout in homine 18
conjunctus est parti rationali, etiam sine actuali volun-
tatis influxu, posse esse principium & subiectum cul-
pæ venialis.

Probatur primo ex Magistro sententiarum in 2. dist. 25.
ubi ait: si peccati illecebra solo sensualitatis motu tenetur,
veniale ac levissimum est: sentit igitur ad peccatum veniale
solum appetitum sensitivum per se sufficere.

Probatur secundo ex D. Thomae hic art. 3. & 4. docen-
te in sensualitate posse esse peccatum veniale, non vero
mortale: Sed loquitur de appetitu sensitivo, secundum id
quod habet ex se prout invenitur in homine, nullo at-
tento voluntatis aut rationis influxu: Ergo iuxta D. Thomam,
appetitus sensitivus, prout in homine parti ratio-
nali conjunctus est, etiam sine actuali voluntatis influ-
xu, potest esse principium & subiectum culpæ venialis.
Major patet, Minor probatur primo, quia idem Sanctus
Doctor hic art. 3. in solutione ad 1. ait, quod appetitus
sensitivus in nobis præ aliis animalibus habet quandam ex-
cellentiam, scilicet quod natus est obedire rationi; & quan-
tum ad hoc, potest esse principium actus voluntarii, & per
consequens peccati. Ubi non recurrit ad aliquem influxum
actualem, quem voluntas, vel ratio in appetitum exer-
cet, sed ad illam excellentiam habituales, quam ab
initio ipsi appetitus sortitus est, quæque natus est ita in
suum obiectum tendere, ut tamen valeat coherere a vo-
luntate: unde in solutione 3. ejuſdem articuli, docet mo-
tum sensualitatis prævenientem omnino rationem; atque
adeo influxum ac motionem voluntatis, esse peccatum
veniale, quod in genere peccati est quod imperferendum.
Et quaest. 7. de malo art. 6. sensualitatis (inquit) quandoque
movetur absque imperio rationis, & voluntatis, & tunc pec-
catum dicitur esse in sensualitate: sed tamen peccatum non
potest esse mortale, sed veniale tantum.

Secundo probatur eadem Minor: D. Thomas statuit
hoc discrimen inter peccatum veniale & mortale, quod
primum potest esse in appetitu sensitivo hominis, non
vero secundum: Sed si loqueretur de appetitu sensiti-
vo, ut actuali voluntatis moti subiecto, discrimen illud
non subsisteret: cum in appetitu sic considerato, non
solum peccatum veniale, sed etiam mortale reperiri possit,
ut patet ex dictis articulo præcedenti in solutione ultime
objectionis: Ergo D. Thomas loquitur de appetitu sensiti-
vo, secundum id quod habet ex se, ex eo quod in ho-
mine parti rationali conjunctus est; non vero ex eo quod
habet ex actuali influxu & motione voluntatis, ipsum ap-
peticant ad aliquem actum.

Respondent alii ex Adversariis, D. Thomam exclude- 20
re solum consensum voluntatis formalem & directum, non
autem virtuale, indirectum, & interpretativum. Sed
præterquam quod hæc responsio non salvat discrimen quod
S. Thomas inter peccatum mortale & veniale statuit,
cum ad peccatum mortale non semper actus formalis &
directus requiratur, sed interdum sufficit indirectus &
virtualis, aut interpretativus; expressè a S. Doctore re-
jicitur quaest. 25. de verit. art. 5. ad 5. ubi sic ait: Non
dicitur esse peccatum in sensualitate, propter interpretati-
vum consensum rationis, non est consensus, nec interpretativus,
nec expressus; sed ex hoc ipso quod sensualitatis est subiectibilis
rationi, actus ejus, quamvis rationem præveniat, habet
rationem peccati.

Respon-

21 Respondent alii, D. Thomam excludere consensum & influxum voluntatis perfectum & plene deliberatum, non autem imperfectum & semiplenum.

Sed contra primo: D. Thomas jam citatus hic art. 3. ad 3. ait in peccatis quae sensualitati tribuuntur (quae docet esse tantum venialia & non mortalia) nihil operari id quod est principale in homine, scilicet rationem & voluntatem, ideoque tunc hominem non agere nisi imperfecte, quia solum agit ratione partis sensitivae: Ergo excludit a voluntate omnem operationem quantumvis imperfectam & indeliberatam.

22 Contra secundo: Si motus sensualitatis haberent malitiam peccati venialis solum a consensu imperfecto voluntatis, & non a sensualitate, non esset cur peccatum veniale potius, quam mortale sensualitati tribueretur, sed utrumque deberet voluntati & rationi attribui, mortale quidem ut deliberati perfecte, veniale vero ut deliberati imperfecte: Atqui D. Thom. hic art. 3. attribuit peccatum veniale sensualitati, non vero mortale, quod artic. 4. voluntati & rationi dumtaxat attribuit, quia (inquit) peccatum mortale importat inordinationem a fine; inordinatio autem a fine non spectat ad sensualitatem, sed ad rationem; cuius est ordinare in finem: Ergo non sentit malitiam peccati venialis, quod in sensualitate consistit, ab aliquo actu indeliberato voluntatis debere necessario derivari.

23 Nec valet si dicas cum Alvarez, & Mentefino, quod licet utrumque peccatum ex actu consensu voluntatis dependeat, videlicet mortale ex consensu perfecto, & veniale ex imperfecto; merito tamen tribuitur sensualitati hoc, & non illud; quia quod praedictus consensus imperitus sit, atque adeo quod voluntas venialiter peccet, provenit ab ipsa sensualitate obnubilante rationem suis motibus, & faciente ut non plene deliberet: quod autem sit imperfectus, ut requiritur ad mortale, non oritur a sensualitate, sed a voluntate & ratione. Non valet, inquam, quia, ut recte observant Salmanticenses loco citato, D. Thomas non utrumque tribuit sensualitati veniale peccatum, sed ita quod ejus malitia in eam refundatur, tamquam in principium in quo continetur, & a quo oritur; & propter hoc concedit illi, prout est in homine libertatem aliquam diminutam & imperfectam, ut magis infra patebit: At, juxta hunc modum dicendi, non refunditur re ipsa in sensualitatem aliqua malitia, sed solum carentia majoris malitiae: solum enim sit quod malitia, quae oritur a voluntate, & quantum est ex hac parte, possit gravitatem culpe mortalis attingere, ratione sensualitatis suis motibus obnubilantis rationem, minoretur, & limites culpe venialis non transeat: Ergo hoc interpretatio menti S. Thomae repugnat.

24 Probatur tertio conclusio ratione fundamentali, quam idem S. Doctor locis citatis insinuat. Appetitus sensitivus hominis, ex conjunctione quam habet cum voluntate, aliquam libertatem intrinsecam ab ea participat: Ergo utendū hac libertate abique novo voluntatis influxu, poterit peccare venialiter, prosequendo objectum peccaminosum. Consequenter videtur perspicua: nam proxima ratio, ob quam potentia est capax bonitatis aut malitiae moralis, est libertas: Ergo si in appetitu sensitivo, ex conjunctione quam habet cum voluntate, aliqua libertas imperfecta reperitur, poterit de se esse principium & subiectum peccati venialis, quo in genere peccati & mali moralis minimum est & valde imperfectum.

25 Antecedens vero, in quo est difficultas, probatur primo ex D. Thoma in 2. dist. 21. quest. 1. art. 3. ad 5. ubi ait: *Appetitus concupiscibilis habere quandam libertatem in homine, secundum quam potest obedire imperio rationis, & sic in concupiscibilis potest esse peccatum.* Quo nihil clarius & expressius dici potest.

Probatur secundo ex Aristotele 1. Politicorum cap. & 1. Ethic. cap. ultimo, ubi dicit appetitum moveri politice: Sed non potest moveri politice, nisi quod est liberum: nam ut ait S. Thomas 1. p. quest. 31. art. 3. ad 2. *Principatus politicus & regalis dicitur, quo aliquis principatur liberis, qui est subditorum regionis praesentis, tamen habent aliquod principium ex quo possunt veniri precipiens imperio:* Ergo in appetitu debet esse aliqua libertas intrinseca a voluntate participata: unde idem S. Doctor hic art. 2. ad 3. dicit quod *potentia appetitiva inferioris, comparatur ad rationem quasi libera.*

Tertio: Quod est subiectum virtutis & vitii, debet esse formaliter & intrinsece liberum: Sed in appetitu sensitivo subsistentur virtutes moderatice passionum, v.g. temperantia, mansuetudo, & vitia ipsi opposita, ut ostendimus in Tractatu de virtutibus disp. 2. art. 2. Ergo appetitus sensitivus est intrinsece liber.

Probatur quarto: Cogitativa ex conjunctione quam habet cum intellectu, participat vim discernendi circa singularia, ut docet D. Thomas 1. p. quest. 78. art. 4. in corp. & in solut. ad 5. ubi ait: *Hanc eminentiam (scilicet posse componere, dividere, & discernere) habet cogitativa & memorativa in homine, non per id quod est proprium sensitivum*

partis, sed per quandam essentiam & propinquitatem ad rationem universalem, secundum quandam resistentiam; & id eo non sunt alia vires, sed eadem perfectiones quam in aliis animalibus. Ergo similiter appetitus sensitivus ex conjunctione quam habet cum voluntate, libertatem quandam imperfectam participat. Consequenter patet ex paritate rationis: neque enim quantum ad hoc appetitum & cogitativam aliqua disparitatis ratio assignari potest, cum eodem plane modo, quo cogitativa ad conjunctionem & radicationem in eodem principio, se habeat appetitus ad voluntatem, quo cogitativa ad intellectum: Subindeque si ratione hujus conjunctionis & radicationis, illa ab intellectu vim aliquam imperfectam judicandi & discernendi participet, non est cur in appetitu sensitivo, ex conjunctione quam habet cum voluntate, aliqua imperfecta libertas non derivetur.

Denique eadem veritas ratione a priori suadet: Generale est in cunctis & viribus subordinate unitis, ut inferior conjunctione ad superiorem aliquid ejus participet, quod elevetur & perfectiatur, & media hac elevatione modum agendi ipsius superioris utcumque attingat; ita eadem ex conjunctione ad intelligentiam morticem, participat in se virtutem ad producenda aliqua viventia, licet imperfecta & vilia, quae secundum se, utpote vitae expertae, nequaquam proderent. Phantasia ex conjunctione cum intellectu agente accipit vim, quam ex se non habebat, ad producendam speciem intelligibilem in intellectu possibili. Item docent Theologi in Tractatu de gratia, quod natura integra, ex conjunctione ad gratiam & iustitiam originalem, non solum habebat perfectionem supernaturalem sibi extrinsecam, proveniente ex gratia, sed etiam quandam perfectionem intrinsecam in ordine ad actus naturales, verbi gratia, dilectionem efficacem Dei ut Auctoris naturae, quam separata a gratia habere non poterat. Atqui (sublimo) appetitus sensitivus in homine est ab initio conjunctus voluntati, tamquam vis & causa inferior superiori: Ergo ab ea aliquid de ejus libertate & perfectione participat, quo supra vires sibi proprias elevatur, & modum operandi voluntati proprium, qui est agere cum indifferentia & libertate, aliquo modo attingit.

Confirmatur: Modus divinae providentiae est, rerum 27 ordines ita inter se conjungere, ut supremum infimi attingat in sensum supremi: Ergo appetitus ordinis inferioris, nempe sensitivi, debet in homine participare aliquid de perfectione & libertate voluntatis, quae est appetitus ordinis superioris, scilicet rationalis.

Respondet Medina, quod est in appetitu sensitivo sit 28 aliqua libertas a voluntate participata, illa tamen est ita medica & imperfecta, ut sine actu voluntatis motione & consensu non sufficiat ad peccandum etiam venialiter.

Sed haec solutio confutata manet ex dictis: nam cum peccatum veniale in genere peccati sit minimum, ut supra dicebamus, quantumcumque parva & imperfecta libertas ad illud sufficiat. Adde quod illa libertas sufficit ad peccandum venialiter, quae sufficit ut actus sui dominio rationis aliquo modo cadat: Sed ad hoc sufficit libertas quae sensualitati tribuitur, quantumcumque imperfecta sit: Ergo, &c. Major patet: nam eo ipso quod actus aliquo modo cadat sui dominio rationis, capax est moralitatis, subindeque bonitatis aut malitiae. Minor vero probatur: libertas quam sensualitati tribuimus, licet non requiratur quod voluntas in ejus motum actualiter influat, exigit tamen ut possit influere, illumque precipere aut prohibere, ita quod si voluntati desit haec potentia, eo ipso deficiat in sensualitate libertas: unde motus primo primi sensualitatis, ad quos ratio non potest advertere, nec voluntas eos impedire, non sunt liberi, etiam ea libertate quam appetitus sensitivus a voluntate participat, nec per consequens peccata venialia, ut dicemus articulo sequenti. Sicut ergo libertas voluntatis creata, eo ipso quod non sit prima, sed participata a divina libertate, in nullum actum prodire valet sine dependentia ab ipsa voluntate divina, quae est libertas prima & essentialiter: ita quia libertas appetitus sensitivi, non est prima in homine, sed participata a voluntate, nequaquam potest in actum prorumpere sine dependentia ab ipsa: haec autem dependentia non consistit in eo quod appetitus indigeat actuali motione & consensu voluntatis, ut in actum procedat, sed in eo quod appetitus sensitivus nunquam possit libertatem suam exercere, & venialiter peccare, nisi voluntas ejus motum reprimere possit. Unde Sanctus Doctor, quando explicat libertatem sensualitatis, & modum quo illa potest peccare venialiter, non recurrit ad aliquem actum quem voluntas circa appetitum, vel circa ejus objectum tunc exerceat, immo saepe hunc actum excludit, sed ad solum facultatem reprimendi illum, totamque sensualitatis libertatem collocat in aptitudine ad obediendum rationi, & in hoc quod est operari cum tali subordinatione & dependentia ut possit ea impediri: sicut videri potest quest. 25. de veritate art. 3.

art. 3. ad 5. cujus verba supra retulimus, & quest. 7. de malo art. 6. in corp. & in solut. ad 2. ubi explicat, quae sit in hac parte mens Sancti Augustini, his verbis: *Dicendum quod Augustinus intelligit omne peccatum esse in voluntate, sicut in primo movente, vel movere potente: ex hoc enim motus sensualitatis est peccatum veniale, quia voluntas potest illum impedire.* Et quomodo non requirit quod voluntas de facto moveat sensualitatem, sed quod possit movere & impedire. Et in solutione ad 4. *Quando actus (inquit) voluntatis vel rationis invenitur in peccato, tunc dicitur potest attribui rationi vel voluntati sicut primo moventi, & primo subiecto: sed quando non est ibi aliquis actus voluntatis vel rationis, sed solum actus sensualitatis, qui dicitur peccatum, quia potest prohiberi per voluntatem, tunc peccatum attribuitur sensualitati.* Non minus clare loquitur in resp. ad 6. ait enim: *Quando motus illicitus est in sensualitate, respicitur se potest ad ipsum habere ratio: uno modo sicut resistens, & tunc nullum est peccatum: alio modo sicut imperans, quia cum ex proprio motu concupiscentiae illicita excitat, & tunc si sit illicitum in genere peccati mortalis, erit peccatum mortale: aliquando autem se habet ut neque prohibens, neque imperans, seu consentiens, & tunc est peccatum veniale.*

Dices: fieri non posse, quod voluntas sit potens & expedita ad reprimendam sensualitatem, & quod non sit in ea aliquis actus vel formalis, vel interpretativus: Ergo peccatum veniale nequit in appetitu sensitivo existere, nisi adit ex parte voluntatis aliquis actus seu consensus saltem virtutis interpretativus. Consequenter manifeste est, Antecedens probatur: Tum quia ad id necessarium est aliqua advertentia ex parte intellectus: non fiat autem intellectum advertere, & voluntatem manere abique omni actu, ut disp. 3. art. 2. docuimus. Tum etiam quia eo ipso quod voluntas possit, tenetur retrahere sensualitatem ab objecto illicito, & ideo si non reprimat, interpretative consentit.

Respondetur aliud esse, quod quoties sensualitas venialiter peccat, per accidens & concomitantem in voluntate reperitur consensus aliquis virtualis & interpretativus; & aliud, quod talis consensus per se & essentialiter existat a sensualitate, ut veniale malitiam suis motibus conferat. Primum non indicatur, propter rationes adductas, sed tantum secundum: contendimus enim inesse appetitui sensitivo, prout est in homine propter conjunctionem habituales cum ratione & voluntate, & propter libertatem quam ex tali conjunctione participat, sufficientem vim ad venialiter peccandum: non curando pro hujusmodi peccato de aliquo consensu voluntatis formalis aut interpretativo: esto aliunde (nimirum ex ipsa natura voluntatis, quae, existente cognitione, nequit esse suspensa) aliquis consensus per accidens & concomitantem reperitur: in quo distinguimus nostrum appetitum sensitivum ab illis potentiis, quae adeo sunt expertae libertatis habituales intrinsecae, ut si actualis consensus & influxus voluntatis, aut motio ipsius appetitus non interveniat, vel solum concomitantem se habeat, nequaquam in earum actibus inveniri possit malitia moralis, etiam venialis, & imperfecta.

§. II.

Solutio objectionum.

Obijciunt in primis Adversarii plura D. Augustini, & S. Thomae testimonia, quae videntur pugnare contra nostram sententiam: nam D. Augustinus variis in locis docet omne peccatum esse voluntarium: nullum peccatum committi sine voluntate: & non nisi voluntate peccari: Ergo juxta illius doctrinam, sectosa voluntatis motione & consensu, nullum potest esse in sensualitate peccatum. Unde S. Thomas hic art. 2. ad 1. exponens hanc propositionem Augustini, non nisi voluntate peccatur, ait, non peccatur nisi voluntate, sicut primo movente. Et artic. 1. agens universaliter de subiecto peccatorum, dicit esse voluntatem, non quia in aliis etiam potentiis plura peccata non recipiantur, sed quia non existunt in illis, nisi dependent ab influxu & motione voluntatis. Quare idem S. Doctor supra quest. 24. art. 1. agens de passionibus appetitus sensitivi, docet in illis non posse esse bonum vel malum morale, nisi secundum quod subiacent imperio rationis. Et in 2. dist. 23. q. 3. art. 2. dicit quod *ibi incipit genus moris, ubi primo dominium voluntatis invenitur:* Ergo ante voluntatis dominium, nullam plane moralitatem, nec per consequens malitiam, quantumvis imperfectam & venialem, agnoscit.

Respondet, quod quando Sanctus Augustinus docet omne peccatum esse voluntarium, & dependere a voluntate ut a primo movente, hoc non debet intelligi de voluntate solum ut movente actu, seu ut movente actu vel aptitudine, sed de voluntate ut movente vel movere potente: sic enim illam intelligit & explicat S. Thomas quest. 7. de malo art. 6. ad 2. *Dicendum (inquit) quod*

Augustinus intelligit omne peccatum esse in voluntate, sicut in primo movente, vel movere potente: ex hoc enim motus sensualitatis est peccatum veniale, quia voluntas potest illum impedire. Ex quo patet, quod quando idem Sanctus Doctor hic art. 2. ad 1. ait, quod non peccatur nisi voluntate, sicut primo movente, non intendit quod nisi voluntas actu moveat sensualitatem, nunquam illa peccabit: sed solum intendit, quod nisi voluntas possit appetitum sensitivum movere, ejusque motus cohibere, illi non possent imputari ad culpam; quod libenter fatemur: licet enim, ut sensualitas peccet, actuale voluntatis operationem seu motionem non requiramus; exigimus tamen quod illa tunc habeat dominium supra ipsam, seu, quod idem est, potentiam seu facultatem ad eam reprimendam: unde dicimus, quod passiones appetitus non sunt bonae vel male, nisi huic voluntatis & rationis dominio subiacent; & nullam moralitatem, aut malitiam, quantumvis imperfectam & venialem, ante illud agnoscimus.

Obijciunt secundo: Tridentinum sess. 5. decreto de peccato originali, desinit concupiscentiam quae in baptizatis manet, non movere non consentientibus: Ergo sentit, quod nisi adit voluntatis consensus, nullus appetitus sensitivi motus est nocivus & peccaminosus.

Sed nego Consequenter: Tum quia illud verbum, non consentientibus, non sumitur ibi negative, sed positive & contrarie, ut idem sit quod repugnans, sicut ipsam Concilium aperte declarat, subiungens, *sed virtute per Christi Jesu gratiam pugnans:* Tum etiam quia licet voluntas non consentiat per proprium actum, tamen eo ipso quod non reprimat sensualitatem, cum possit, dicitur homo consentire per ipsam sensualitatis motum, qui potest dici participative consensus, sicut est participative liber.

Obijciunt tertio: Homo non peccat in eo quod vitare non potest, ut dicit Augustinus variis in locis: Sed non potest vitare motus sensualitatis, in quos voluntas de facto influat: Ergo illi non possunt esse peccata venialia. Respondet, concessa Majori, negando Minorem, ut enim homo motus sensualitatis vitare possit, non requiritur quod voluntas actu in eos influat, movendo & applicando appetitum ad eos eliciendos, sed sufficit quod habeat potentiam seu facultatem ad eos impediendos aut reprimendos: unde quia motus primos primos impedire non potest, nullumque habet super eos dominium, illi non imputantur ad culpam, nec peccata venialia sunt.

Obijciunt quarto: Peccatum etiam veniale debet esse contra regulam rationis: Atqui appetitus sensitivus, cum non dirigatur per rationem, sed per cogitativam, quae objecta tantum sensibilia cognoscit, non potest attingere hujusmodi regulam: Ergo nec venialiter peccare.

Respondet, concessa Majori, negando Minorem: licet enim cogitativa praecipue ex se ipsa non possit proponere objectum ut sub regula rationis existens, potest tamen illud sic proponere, quatenus in homine, ratione conjunctionis quam habet cum intellectu, participat aliquid synderesis habituales; quae participatione supra se ipsam elevatur; sicut appetitus sensitivus in homine, per participationem libertatis quam habet ex conjunctione cum voluntate, supra se ipsam erigitur, & appetitum superiorem & rationalem aliquo modo attingit, juxta illud Dionysii, *supremum infimi attingit infimum supremi.*

Obijciunt quinto: Proprium subiectum malitiae moralis est potentia libera: Atqui appetitus sensitivus non habet libertatem intrinsecam, sed ejus actus dicuntur liberi extrinsece a libertate voluntatis: Ergo abique ejus motione & influxu non potest peccare venialiter. Major patet, Minor probatur. Potentia libera debet proponi objectum cum indifferentia ad utrumlibet: Sed appetitui sensitivo non proponitur objectum cum hac indifferentia: Ergo non est potentia libera. Minor probatur: Objectum appetitus sensitivi proponitur illi per imaginationem, aut cogitativam, vel alium sensum internum: Sed nullus sensus proponit objectum cum indifferentia; quia ad hoc requiritur cognoscere rationes universales, quod est proprium solius intellectus: Ergo appetitui sensitivo non proponitur objectum cum indifferentia.

Respondet Martinez, concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem ait cogitativam, prout est in homine, ratione conjunctionis, quam habet cum intellectu, participare aliquid de ejus virtute & perfectione, quo elevatur ad formandum iudicium quoddam indifferens, sicut ex conjunctione cum ratione participat vim aliquam discernendi, & conferendi media cum fine, ut docet S. Thomas loco supra citato. Hac solutio probabilitate non caret.

Sed melius respondetur cum Salmanticensibus, non esse necessarium, quod indifferens, ratione cuius appetitus sensitivus agit libere, respiciatur in propositione immediata sui objecti, quae sit per cogitativam, vel alium sensum internum, sed sufficere quod respiciatur in propositione objecti voluntatis, quae sit per intellectum: quia ad libertatem illam imperfectam, quae in appetitu sensitivo

